
Dinastia culturală a moisiilienilor

– scurte note biografice –

Lavinia MOLDOVAN

Școala Doctorală Istorie. Civilizație. Cultură,
U.B.B. Cluj-Napoca
lavi77pm@gmail.com

Argument

Prin contactul cu lumea occidentală, în spațiul românesc al secolelor XIX–XX se consolidează tendința căutării strămoșului fondator al familiilor ilustre din diverse regiuni ale țării, întocmindu-se numeroase monografii de familie, arhondologii și arbori genealogici. Un astfel de proiect, axat pe genealogia familiei Moșil din Năsăud, găsim și în însemnările cu caracter memorialistic lăsate de Iuliu Moșil (1859–1947) posterității. Dincolo de motivele întocmirii a ceea ce el numește schiță cu caracter genealogic, care atestă o puternică conștiință de grup, dar care poate servi, conform opiniei istoricului Filip-Lucian Iorga, *acumulării de capital simbolic, oferind un „surplus de prestigiu”*, însemnările lui Moșil vorbesc despre prestigioasa familie ce numără membri ai Academiei Române, care, prin munca lor, au lăsat o impresionantă moștenire culturală și științifică României.

Cuvinte cheie

Genealogie, cultură, academicieni, Iuliu Moșil, intelectual, biografie, jurnal.

The Moșilians's Cultural Dynasty

– short biographical notes –

Abstract

Through the contact with the Western world, in the Romanian space of the 19th–20th centuries, the trend of finding the founding ancestor of illustrious families from various regions of the country was strengthened, drawing up numerous family monographs, archondologies and genealogical trees. Such a project, focused on the genealogy of the Moșil family from Năsăud, can also be found in the memoiristic notes left by Iuliu Moșil (1859–1947) for posterity. Beyond the reasons for the compilation of what he calls genealogical sketch, that attests to a strong group consciousness, but which can serve, according to the opinion of the historian Filip-Lucian Iorga, *the accumulation of symbolic capital, offering a “surplus of prestige”*, Moșil's notes talk about the prestigious family

that includes members of the Romanian Academy, who, through their work, have left an impressive cultural and scientific heritage to Romania.

Keywords

Genealogy, culture, academics, Iuliu Moisi, intellectual, biography, diary.

Pentru istoricii care folosesc scrisori și jurnale în proiectele lor, plăcerea de a citi scrieri cu caracter personal se justifică cel puțin printr-un motiv specific: însemnările memorialistice sunt căi extrem de valoroase înspre trecut. Parcurgerea lor poate fi uneori provocatoare, alteori sursă de inspirație pentru cel hotărât să le străbată. Este ușor să te obișnuiești să trăiești „în interiorul” lumii create de scriitura oamenilor care au fost pentru că majoritatea textelor personale, prin stilul lor narativ, au calitatea de a fi deschise, sincere, într-un contrast evident cu limbajul conceptualizat al documentelor „oficiale”. Diariștii sunt dispuși să-și ia condeiul pentru a scrie despre evenimentele parcurse și, inevitabil, despre relațiile lor cu ceilalți. Iar unele dintre cele mai importante relații sunt cele cu membrii familiei. Este și cazul lui Iuliu Moisi (1859–1947), dascăl, publicist și om de cultură născut care a lăsat posterității un volum impresionant de scrieri personale. Printre ele se numără și paginile care s-au dorit a fi o biografie a familiei Moisi — una a cărei membri și-au pus amprenta asupra timpului lor. Poetul Lucian Valea folosea, atunci când vorbea despre cei din rândul moisiștilor, expresia de *dinastie culturală*, pentru a defini un neam al cărui descendenți și-au plămădit renumele în jurul unui sistem de valori clădit în jurul a trei mari piloni: învățământul, cultura și știința.

Urmași ai vicarului foraneu al Rodnei, Grigore Moisi (1812–1891), personalitate prolifică a timpului său, moisiștii se vor remarca în diverse domenii, marcând semnificativ evoluția culturală a României Mari: publicistică, istorie, drept, filologie, etc. Asupra lor se va opri Iuliu Moisi, căutând o descendență posibilă a membrilor familiei sale, încercând să o certifice documentar¹, accesând o memorie care legitimează și individualizează familia Moisi.

Genealogia unei familii face legătura între trecut și prezent, încercând să transmită un patrimoniu identitar și memorial descendenților viitori, afirmă istoricul Filip-Lucian Iorga în articolul „Mitologii genealogice, mitologii politice: definire, teritoriu,

1 După cum reiese din corespondența purtată cu preotul Ioan Bilea din Sighet-Maramureș, Moisi îi solicită acestuia să caute în arhiva locului documente referitoare la originea familiei Moisi pe care le va utiliza în preambulul proiectului său. Lecturând scrierile sale observăm că, acolo unde nu are suficiente documente, nu insistă sau face referiri vagi la adresa celor în cauză.

exemplificări”, citându-l pe Dubois: *nimic nu este mai prezent în conștiința oamenilor decât originile*². Evocarea nașterii unei familii, continuă Filip-Lucian Iorga în articolul menționat, *citarea strămoșilor legendari sau iluștri și a faptelor excepționale ale acestora facilitează construirea unei identități familiale și a unui discurs menit să explice rolul, menirea, destinul istoric al respectivei familii; membrii unei familii, descendenții unui strămoș comun se recunosc în mitul genealogic fondator, care le oferă și garanția pereinătății*³. Astfel de pagini evocatoare apar între consistentele pagini de jurnal scris mai bine de o jumătate de veac de Iuliu Moisil, mezinul familiei vicarului. Sunt însemnări cu caracter biografic ce fac parte dintr-un proiect, din păcate, nefinalizat, demarat de Iuliu Moisil după momentul întoarcerii la Năsăud, în anii de pensie. Mărturiile sale, coroborate cu scrierile autobiografice și corespondența purtată pe această temă cu diverse persoane, în încercarea de a descifra originea strămoșului comun, a personajului fondator al neamului moisilienilor, ne așează în fața unui arbore genealogic extrem de generos, cu multiple ramificații, arătând atât importanța și locul de cinste pe care această familie îl ocupă în ierarhia personalităților țării dar și impresionanta moștenire lăsată generațiilor de azi. E o datorie a memoriei în a reveni asupra numelor ilustre care îl compun, în încercarea de a readuce în atenție însemnătatea unui lanț generațional ce a lăsat culturii române o impresionantă moștenire, în care cei de azi și cei de ieri se regăsesc într-o continuitate firească⁴.

Mă voi opri aici doar asupra urmașilor direcți ai vicarului (fii, nepoți și strănepoți), prezentați într-un arbore genealogic privit pe verticală, pe care îl voi creiona în scurte medalioane, așa cum au fost realizate de Iuliu Moisil. Rândurile scrise de Moisil vor fi întregite de opinii ale cercetătorilor și oamenilor de cultură care au avut în vizor această temă, în special Pompei Boca și Onisim Filipoiu. Doi specialiști care, în lucrările lor, subliniază faptul că membrii familiei Moisil s-au remarcat în domeniile în care au activat, fiind distinși cu înalte titluri științifice și academice în țară și în străinătate.

Asupra originii familiei Moisil toate sursele menționează că descendența, potrivit tradiției, este una maramureșeană, familia Moisil fiind originară din localitatea Biserica Albă (Fejéregyháza, astăzi în Ucraina). Tradiția e confirmată, conform însemnărilor lui Constantin G. Moisil și Iuliu Moisil, de documentele emise în secolul al XV-lea⁵. Citând surse precum lucrarea Cavalerului Ioan de Pușcariu, *Date istorice privitoare la familiile nobile române*, publicată la Sibiu în două volume, la sfârșitul secolului XIX, și cea a lui Ioan Mihályi de Apșa. *Diplome maramureșene din secolul XIV și XV*, de la

2 Iorga 2012, p. 147.

3 *Ibidem*, p.148.

4 Mihai 2019, p. 9.

5 Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale (în continuare ANBN), F.I.M., D.86, *Originea familiei Moisil*, f. 1.

1900, Iuliu Moisil menționează atât diplomele prin care strămoșii săi au fost ridicați la rang de nobili români cât și semnul nobiliar distinctiv acordat cu prilejul înnobilării⁶.

Foto 1. Semnul nobiliar al Familiei Moisil: un scut în câmpul căruia apare o coloană verticală timbrată de brațul unui cavaler medieval cu o sabie în mâna dreaptă (prelucrare proprie)

Sursa: Onisim Filipoiu, *Etapa Heraldică a Familiei Moisil*

Aflăm, astfel, că familia Mois alias Moys de Fejéregyháza (Biserica Albă) este înnobilitată de regele Mathia Corvin în 1471, titlu confirmat în 1548 de principele Transilvaniei, Sigismund Bathory, iar mai apoi de Leopold I, împăratul Austriei, prin diploma emisă în 21 martie 1702⁷. În jurul anului 1717, familia emigrează în ținuturile de pe Valea Rodnei. Iată ce notează, referitor la acest subiect, Pompei Boca într-un articol tematic, citând monografia comunei Rodna Nouă (Șanț), întocmită de preotul Pamfiliiu Grapini: *După tradiție, originea familiei este din localitatea Moisei (Maramureș), dar cu numele de Mois de Biserica Albă. În acest caz deci determinativul de* [sublinierea autorului] *indică poziția de om liber sau cea de mic nobil, indicând localitatea de origine mai veche... Mențiunea din schița genealogică selectivă „strămoș comun Moys alias Pop de Biserica Albă” (Maramureș), întregește obârșia de mai sus prin elementul Pop, adică urmaș de preot, nume ce nu a fost păstrat după venirea din Maramureș...*

În perioada medievală, strămutarea familiilor dintr-o localitate în alta era condiționată de o mulțime de reglementări... Aceasta fie că e vorba de strămutări de la un

6 ANBN, *Ibidem*, f. 24. Moisil precizează că diplomele nu se află în patrimoniul familie, ele s-au rătăcit în timp — probabil, la fel ca și în alte cazuri, din cauza invaziilor tătarilor.

7 ANBN, *Ibidem*, f. 24–25, Filipoiu Onisim, p. 72.

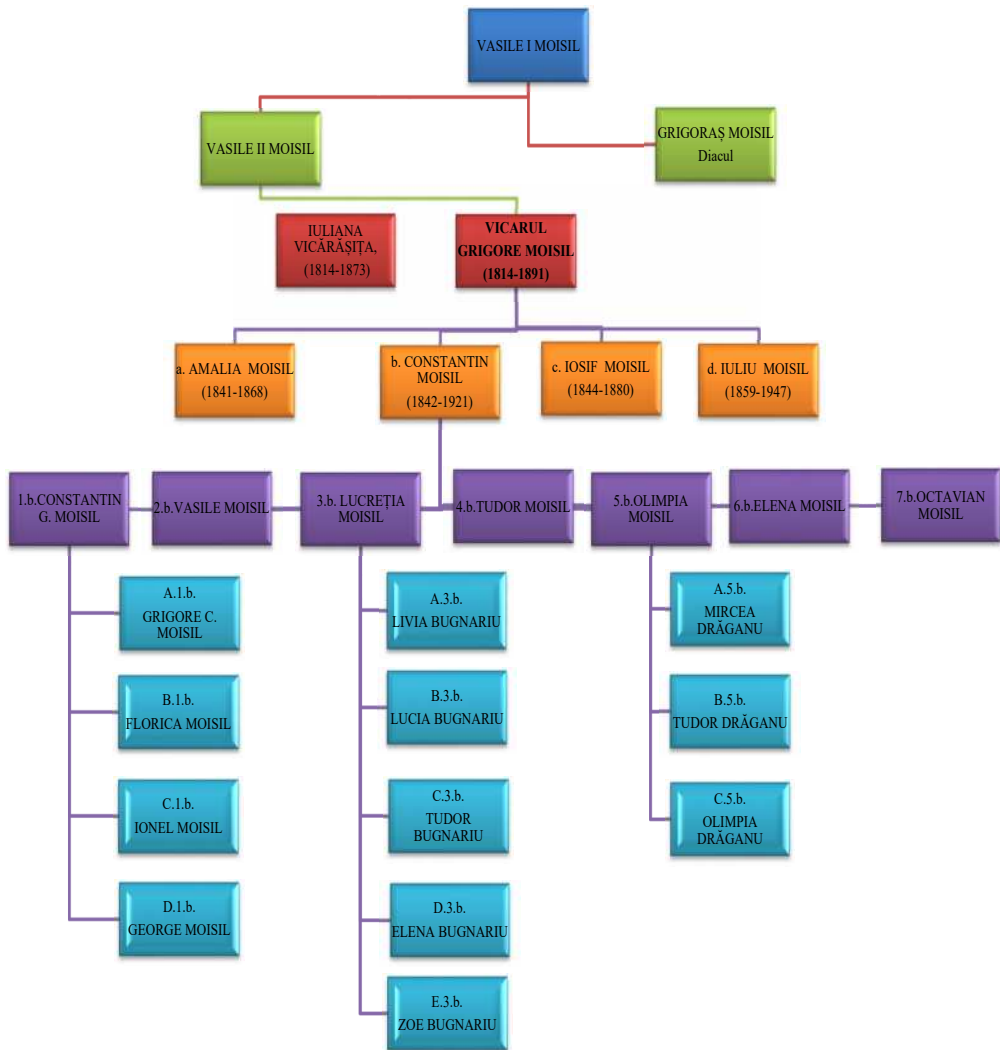

Foto 2. Schița genealogică a familiei Vicarului Grigore Moisi, întocmită de Iuliu Moisi.

Sursa: ANBN, prelucrare proprie

feudal la altul, fie că indică poziția de oameni liberi așa zișilor mici nobili (nemeși)... în așezările de pe Valea Rodnei... străinii puteau pătrunde numai dacă erau români de stare liberă... Diploma lui Matei Corvinul și ale urmașilor săi confirmă aceste drepturi...⁸.

Dacă Pompei Boca situează originea familiei în localitatea Moisei, Onisim Filipoiu, nepotul lui Iuliu Moisi și continuatorul desemnat de Moisi pentru a-i duce munca

8 Boca 1983, pp. 50–51.

mai departe, vorbește despre un scurt răgaz al familiei Moasil în Moisei, înainte de strămutarea în ținuturile Rodnei: *Însă, la un moment dat, de pe meleagurile maramureșene „pe la jumătatea secolului al XVII-lea, din cauza unei serii de ani agricoli răi precum și a unor persecuții religioase, membri familiei Moys de Biserica Albă – după o etapă petrecută în localitatea Moisei – au părăsit Maramureșul împreună cu alți nobili”*⁹.

Există, așadar mai multe opinii referitoare la localitatea de origine a familiei Moasil, însă această divergență nu face subiectul articolului de față.

Cert este faptul că moisilienii ajung în ținuturile rodnene în jurul anului 1717, după ultima invazie tătară, așezându-se inițial în Maieru unde, la 1758, sursele îl menționează pe Doroftei Moasil și fiul acestuia Sîrdie Moasil¹⁰, ultimul fiind cel care, în contextul sistematizării militare a Văii Rodnei ce a cuprins în 1773 și Rodna Nouă (Șanț), se mută aici împreună cu fiul său Vasile.

Cu acest nume, cel al lui Vasile I, bunicul vicarului foraneu al Rodnei, Grigore Moasil, începe schița genealogică a familiei întocmită de Iuliu Moasil în perioada vieții sale. O schiță realizată, conform mărturisirilor și corespondenței păstrate, în urma consultării registrelor parohiale de către nepoții vicarului, George Olaru și Maxim Moasil din Șanț și de către preotul Ioan Bilea din Sighet (la care apelează pentru a obține date păstrate în arhivă cu privire la originea familiei Moasil).

Acestora Iuliu Moasil le adaugă informații culese din sursele bibliografice ale vremii pe care le consultă el însuși sau care îi sunt furnizate de nepotul său, numismatul Constantin G. Moasil.

Vasile I Moasil, născut în Maieru în 1761, conform informațiilor furnizate de Iuliu Moasil, este cel care, grație bunicului său care și-a dorit să își vadă nepotul preot, în urma școlarizării și parcurgerii unui scurt curs de pregătire în domeniu, la Blaj, ajunge să slujească ca preot în Șanț, din 1761 până în 1811 când moare, la vârsta de 50 de ani¹¹. Se va căsători cu preoteasa Palagia (1760–1809)¹² care îi va dăruii doi fii: Vasile care îi va urma tatălui său în calitatea de slujitor al altarului bisericii din Șanț sub numele de Vasile al II-lea și Grigore zis Grigoraș Diacul, născut în 1785, care va fi cantor al bisericii greco-catolice din localitate dar și primul învățător al comunei. Referitor la rudele familiei lui Vasile I, *dacă a mai avut sau nu frați și surori, precum și despre antecesorii săi și a soției sale... nu avem nici o cunoștință*, menționează Iuliu Moasil în însemnările sale¹³.

9 Filipoiu, p. 72.

10 *Ibidem*; Boca, *idem*, pp. 55–56.

11 Citând *Monografia* părintelui Grapini, Pompei Boca inserează, în articolul publicat în nr. 5/1983 al revistei *Plaiuri născăudene...*, următoarea precizare: „Anul nașterii acestui preot nu se poate ști cu siguranță (sic). Ceea ce știm este însă anul când a decedat, adică anul 1811 în șase decembrie, când a murit, fiind de 50 de ani bătrân” cum se precizează în matricola morților. Boca 1983, p. 57.

12 Filipoiu, p. 7.

13 ANBN, F.I.M., D. 187; D. 86, f. 27.

Vasile Moisil al II-lea (1790–1850) s-a născut în Șanț la data de 17 februarie 1790 și a beneficiat de o instruire temeinică, urmând școala la Năsăud pentru ca mai apoi, scutit fiind de sarcini militare datorită originii sale, să urmeze cursurile seminarului teologic de la Blaj. Se va căsători cu Paraschiva Constantin, fiica lui Zaharia Constantin din Ilva Mare, împreună cu care va avea doi băieți și două fete:

- a. *Grigore* (1814–1891)— viitorul vicar foraneu al Rodnei, tatăl lui Iuliu Moisil;
- b. *Măriuca*, zisă Limbliana, căsătorită cu Ionică Pomohaciu; cu toate că Moisil nu vorbește în schița întocmită despre această soră a vicarului, o serie de amănunte apar în însemnările trimise lui de George Olariu din Șanț, Limbliana fiind prima soție a bunicului dinspre mamă a lui G. Olariu. Deși nu este consemnat anul nașterii sau al morții Limblianeii, George Olariu amintește că ea a fost victima unui accident nefericit, pierzându-și viața din cauza „unui cal buiac”¹⁴. După decesul ei, soțul se va recăsători cu văduva Anisia, născută Șotropa, din Maieru, cu care va avea trei fii și o fată — Palagia, căsătorită Anton Olariu (părinții celui aflat în corespondență cu Iuliu Moisil)¹⁵.
- c. *Iacob* (1816–1868) *cel dintâi învățător cu diplomă de specialitate a școlii obștești*¹⁶, arestat în noaptea de 30 spre 31 martie 1849, în contextul evenimentelor revoluției pașoptiste, de către *bonvezii rebeli* maghiari alături de Florian Porcius, dascăl în Rodna la aceea vreme, și alți intelectuali ai zonei. După arestul de la Năsăud, vor fi închiși în închisoarea de la Cluj până la data de 18 septembrie 1849, unde se vor îmbolnăvi de tifos. În urma acestei experiențe, Iacob Moisil, dascăl de prestigiu al regiunii, va abandona profesia, dedicându-se exclusiv familiei. A fost căsătorit cu Măriuca dascălița, fiica locotenentului pensionar Gavrița Pop din Feldru și a Iftirei, fiica preotului Ion Hangea din Maieru. Împreună au avut o fată, Iulișca, căsătorită în Maieru.
- d. *Maria* (1818–1881) — căsătorită cu Ilie Domide din Șanț, fost jude primar al comunei, împreună cu care a avut patru copii.

Vicarul foraneu al Rodnei Grigore Moisil (10 ianuarie 1814–3 octombrie 1891) (Foto 3) una dintre personalitățile marcante ale Năsăudului. După studiile efectuate la Școala Trivială din Sângeorz și Norma din Năsăud, în spiritul tradiției își îndreaptă pașii spre Seminarul teologic de la Blaj. După absolvire, din 1841, funcționează ca preot al parohiei din Tiha Bârgăului și catehet la Școala Trivială din Prundu Bârgăului. La data

14 Scrisoare trimisă din Șanț, la 27 ianuarie 1941, profesorului Iuliu Moisil de către G. Olariu, p. 3: *Apoi întâmplarea cu Titiana – soția moșului Ioniță cu calul cel buiac e adevărată că de aceea mi povestea și mie când eram copil – decedatul meu moș Ioniță cu multă durere sufletească*— ANBN, F.I.M., D. 187.

15 ANBN, F.I.M., D. 187.

16 Filipoi, p. 14.

de 8 iunie 1859¹⁷ este numit vicar foraneu al Rodnei, stabilindu-se la Năsăud. Este începutul unei neobosite activități dusă nu doar în plan ecleziastic cât și în cel național și educațional: este unul dintre liderii constituirii Districtului Năsăud (1861–1876): *în timpuri de grele încercări pentru Românii năsăudeni* — notează nepotul său Constantin G. Moisil în însemnările păstrate de unchiul său, Iuliu Moisil — *a întreprins, adeseori cu primejdia vieții, călătorii îndelungate la Viena și Budapesta și a condus numeroase delegații ca să protesteze contra nedreptăților... Numele lui figurează în toate actele și scrisorile memorabile, care privesc apărarea și recăștigarea drepturilor grănicerești și întemeierea districtului năsăudean*¹⁸; întemeietor al Gimnaziului Grăniceresc Năsăudean (azi Colegiul Național *George Coșbuc* din Năsăud), înființat în 4 octombrie 1863, pe care îl va conduce în calitate de director până la sfârșitul lunii august a anului 1868, când se retrage din cauza numeroaselor atribuții; a deținut funcția de inspector al școlilor din zona fostului regiment de graniță și a luptat pentru redobândirea fondurilor școlare grănicerești din Districtul Năsăud, al cărui comitet îl va conduce în calitate de președinte; a fost președinte al Reuniunii învățătoarești greco-catolice *Mariana*.

În plan familial, acest om providențial al timpului său se va căsători în 21 ianuarie 1841 cu Iuliana, născută Georghită (1814–1873), fiica învățătorului Constantin Georghită *dela Școala primară – Norma din Năsăud*¹⁹. Din însemnările mezinului Iuliu, știm că mama sa a avut două surori și un frate: Veronica, căsătorită cu Nicolae Cotruș – învățător al Școlii Triviale din Monor; Raveca, căsătorită cu Maftei Neubauer

Foto 3. Gregoriu Moisil, vicar

Sursa: ANBN

¹⁷ Episcopul greco-catolic Ioan Alexi din Gherla, emite o circulară prin care aduce la cunoștința vicarului Moisil că numirea în funcție a fost confirmată de locotenența împărătească la 8 iunie 1859. Vicarul Grigore Moisil preia funcția de la preotul Ioan Pop din Feldru, cel care a asigurat interimatul după uciderea fostului vicar Anchidim Pop – ANBN, F. *Vicaritul greco-catolic al Rodnei (1793–1951)*, D. 120.

¹⁸ ANBN, F.I.M., D. 187.

¹⁹ ANBN, F.I.M., D. 86, f. 34.

– funcționar al Administrației Minelor Rodna-Valea Vinului; și Iosif Georghită (1821–1869) – director al Școlii Triviale Sângeorz, căsătorit cu Elisabeta Hagea-Vlad din Maieru, sora maiorului Ferdinand Vlad născut în Prundu Bârgăului²⁰. Vicărășita Iuliana va da naștere la patru copii: Amalia, Constantin, Iosif și Iuliu. Conform însemnărilor din registrele parohiale, mama lui Iuliu Moisil se stinge din viață în 16 august 1873, la doar 59 de ani.

a. *Amalia* (1841–1868), s-a născut la Tiha Bârgăului, în anul căsătoriei părinților ei. A urmat școala primară la Prundu Bârgăului. Mezinul familiei notează, referitor la sora mai mare, doar faptul că a fost mereu bolnăvicioasă, motiv pentru care a *repaosat* la vârsta de doar 27 de ani, la Năsăud²¹.

b. *Constantin Moisil* (1842–1921) (Foto 4) se naște la 28 octombrie 1842 în Tiha Bârgăului. Va urma cursurile școlii primare la Norma din Năsăud, cursul inferior al liceului (gimnaziul) la liceul sășesc din Bistrița iar cel superior la liceul românesc din Blaj, promovând bacalaureatul în iulie 1865. După acest moment își îndreaptă pașii spre Universitatea din Viena unde urmează cursurile Facultății de filosofie și cele de limbi clasice. Va deveni doctor în filosofie după 5 ani, la data de 29 noiembrie 1870. În vara aceluiași an va fi numit profesor suplinitor la Liceul românesc din Năsăud, unde va activa, din 20 august 1872 ca profesor *ordinar provizoriu*. Mai apoi, la 10 septembrie 1873 va fi numit director al instituției.

În 14 februarie 1876, la vârsta de 33 de ani, se va căsători cu Lucreția Mureșianu, născută în 15 august 1856, fiica lui Vasile Mureșianu, învățător la școala primară Norma din Năsăud²². Șapte dintre copii avuți împreună vor atinge anii maturității.

Foto 4. Constantin (Tini) Moisil, profesor

Sursa: ANBN

20 ANBN, F.I.M.,D. 86, f. 42–45, 52–53

21 *Ibidem*, f. 45

22 *Ibidem*, f. 45–46.

- c. *Iosif* (1844–1880), cel de al doilea fiu al vicarului se naște la 1 august 1844, la Tiha Bârgăului. Va urma cursurile școlii primare din Prundu Bârgăului, iar mai apoi cele ale gimnaziului sășesc din Bistrița de unde se va retrage, din cauza îmbolnăvirii sale. Va deceda la data de 14 octombrie 1880 (cauza morții consemnată de registrul parohial: slăbire)²³.
- d. *Iuliu* (1859–1947) (Foto 5), mezinul familie Moșil, se naște la Năsăud, la data de 19 mai 1859. Urmează cursurile școlii primare, gimnaziale și liceale la Năsăud, obținând diploma de bacalaureat în urma examenului susținut în 1879. Va urma apoi Politehnica, cursuri de științe fizico-chimice și cele de filosofie la Universitatea din Viena. În 1886 revine în țară și activează ca profesor secundar în Vechiul Regat, la Gimnaziul din Slatina. Din 1894 se mută la Târgu Jiu unde va deține funcția de director la Gimnaziului „Tudor Vladimirescu”²⁴. La Târgu Jiu se va număra printre cei care vor pune bazele Muzeului Gorjului, va întemeia Banca „Cerbul” (clădită după

Foto 5. Iuliu Moșil, 1886

Sursa: ANBN

Foto 6. Ana Emilia Othilda Schwennhagen, 1885

Sursa: ANBN

²³ *Ibidem*, f. 50.

²⁴ *Ibidem*, f. 50–51.

modelul băncilor populare din Ardeal), va pune bazele primei Școli de Ceramică din spațiul românesc. În 1906 se mută la București unde activează în cadrul Muzeului de Artă Națională și Etnografie. În perioada 1910–1931 este director al Muzeului Pedagogic al Casei Școalelor. Trecut la pensie, în 1931, revine la Năsăud unde contribuie la înființarea Muzeului Năsăudean (actualul Muzeu Grăniceresc Năsăudean) și pune bazele filialei județene a Arhivelor Statului. În mai 1943, la propunerea lui Dimitrie Gusti, primește titlul de membru de onoare al Academiei Române pentru activitatea publicistică.

În 1887 se căsătorește cu Anna Emilia Othilda Schwennhagen (Foto 6), născută, în Wolfenbüttel, Braunschweig (Germania), fiica arhitectului Ludwind Theodor Schwennhagen, de religie protestantă²⁵. Nu vor avea copii.

Așa cum se poate observa, nepoții vicarului Grigore Moisil provin din familia întemeiată de fiul său, Constantin Moisil alături de Lucreția, născută Mureșianu. Ei sunt rădăcinile din care se vor ridica alte nume mari ale României secolului XX. Aminteam anterior, faptul că aceștia au avut mai mulți copii, dintre care șapte vor trece pragul maturității. În rândurile care urmează vor fi prezentați pe baza însemnărilor întocmite de unchiul lor în perioada 1935–1941:

1.b *Constantin Grigore Moisil* (1876–1958) se naște în 8 decembrie 1876 la Năsăud, fiind primul născut al familiei. Urmează cursurile școlii primare și liceale la Năsăud. Remarcat de Alexandru Odobescu este dus la București unde parcurge cursurile universitare — în cadru Facultății de Litere-Secția Istorie (1894–1898). Va activa, apoi ca profesor la liceele din Focșani (1898–1899), Tulcea (1899–1911), „Matei Basarab” și „Spiru Haret” din București. În 1924 obține doctoratul, cu o temă de numismatică la Universitatea din Cluj. Printre funcțiile pe care le-a deținut se numără: director al Arhivelor Statului (1923–1939), Director al Cabinetului Numismatic al Academiei Române (1933–1939), președinte al Societății de Numismatică Română (1933–1958). În 1938, la propunerea lui Vasile Pârvan, este ales membru corespondent al Academiei Române, pentru ca zece ani mai târziu să devină membru de onoare al Academiei Române. A publicat numeroase studii cu caracter istoric (aproximativ 570 titluri), de arheologie sau aparținând științelor auxiliare istoriei²⁶.

În plan personal, Constantin G. Moisil (Foto 7) se va căsători cu Elena Niculescu, fiica institutorului Sevastian Niculescu din Tulcea și a soției sale Ecaterina, împreună cu care va avea patru copii.

25 Moldovan 2020–2021, p. 92.

26 ANBN, F.I.M., D. 86, f. 46; Moisil Constantin – Arheolog.

A.1.b Grigore C. Moisil (1906–1973) – născut la Tulcea în 10 ianuarie 1906, celebrul profesor matematician, considerat părintele informaticii românești, diplomat, membru titular al Academiei Române din 1948²⁷;

B.1.b Florica (1909–1977) – licențiată în limba română, cercetător al Academiei Române, căsătorită cu renumitul arheolog ieșean Emil Condurachi, cel care în 1955 devine membru titular al Academiei Române²⁸ (părinții istoricului Zoe Petre);

Foto 7. C-tin G. Moisil, Elena și primul născut: Grigore C. Moisil

Sursa: ANBN

C.1.b Ionel Moisil – urmează liceul și Politehnica la București, fiind inginer electrician;

D.1.b George – născut în 24 aprilie 1917 în Vaslui, urmează liceul și Universitatea din București²⁹.

2.b *Vasile Moisil* (Foto 8), cel de al doilea fiu a lui Constantin Moisil, se naște în 6 septembrie 1878. Va urma cursurile gimnaziale și liceale la Năsăud, pentru ca după examenul de maturitate din 1896 să își îndrepte pașii spre facultatea de medicină din Budapesta. După Marele Război va fi numit pretor în Năsăud, iar în 1938 se va pensiona. S-a căsătorit cu Maria Catarig din Năsăud. Nu a avut copii³⁰.

3.b *Lucreția* (1880–1973) (Foto 9) se naște la Năsăud, în 13 decembrie 1880. A urmat școala primară la Năsăud și apoi cursurile Școlii civile române de fete a Asociației Transilvane de la Sibiu. Conform informațiilor furnizate de Iuliu Moisil, se va căsători cu Andrei Bugnariu din comuna Friș, județul Năsăud (astăzi satul Lunca din comuna

²⁷ Academia Română – Membri.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ ANBN, F.I.M.,D. 86, f. 47.

³⁰ *Ibidem*, f. 47–48.

Foto 8. Vasile Moisi în războiul din 1914–1918

Sursa: ANBN

Foto 9. Lucreția Moisi,
căsătorită Bugnariu, 1905

Sursa: ANBN)

Șieut). Andrei Bugnariu funcționar la poștă, devine după Marea Unire inspector poștal iar mai apoi administrator al Căminului studenților Universitari „Avram Iancu” din Cluj-Napoca. Împreună vor avea cinci copii.

A.3.b Livia – profesoară secundară, căsătorită cu Ioan Milthiade Cuparencu, părinții celebrului farmacolog Barbu Cuparencu (Foto 10);

B.3.b Lucia – căsătorită cu profesorul Constantin Daicoviciu, profesor al Universității din Cluj și membru titular al Academiei Române (1955), părinții lui Hadrian Daicoviciu;

C.3.b Tudor Bugnariu – absolvent al facultății de filosofie;

D.3.b Elena – căsătorită cu Virgil Vătășianu, istoric de artă și membru titular al academiei Române (1974)³¹;

E.3.b Zoe – profesoară secundară, căsătorită Patriciu³².

31 Academia Română – Membri.

32 ANBN, *Ibidem*, f. 48.

Foto 10. Barbu Cuparencu elev, 1944

Sursa: ANBN

Foto 11. Constantin, Vasile și Tudor Moisil

Sursa: ANBN

4.b *Tudor Moisil* este cel de al patrulea copil al lui Constantin Moisil, născut în 17 aprilie 1883, la Năsăud. După școala urmată la Năsăud și încheiată cu examenul de maturitate din 1901, a urmat dreptul la Universitatea din Budapesta. După Unirea din 1918 s-a stabilit la Cluj. A fost căsătorit dar nu a avut copii. (Foto 11).

5.b *Olimpia*, fiica lui Constantin Moisil, și nepoată a vicarului, s-a născut în 26 martie 1888, la Năsăud. Școala primară o va urma la Năsăud și apoi la Târgu Jiu, în familia unchiului său, Iuliu Moisil, pentru ca mai apoi, la fel ca sora sa Lucreția, să urmeze cursurile Școlii civile de fete a Asociației Transilvane de la Sibiu. Se va căsători cu Nicolae Drăganu, decan al Facultății de Litere și rector al Universității din Cluj-Napoca, oraș pe care îl va servi și în calitate de primar. În 1939 Nicolae Drăganu va deveni membru titular al Academiei Române (Foto 12). Cei doi vor avea împreună trei copii:

A 5.b Mircea Drăganu – doctor în științe fizice;

B 5.b Tudor Drăganu – doctor în drept³³, din 2003 membru de onoare al Academiei Române³⁴;

³³ *Ibidem*, f. 49.

³⁴ Academia Română – Membri.

C 5.b Olimpia (Pia), căsătorită Gradea
– licențiată în filosofie și limba română.

Foto 12. Nicolae și Olimpia (Pia) Drăgan
pleacă în voiaj de nuntă, 27 iulie 1908

Sursa: ANBN

6.b Al șaselea copil al lui Constantin Moisil este *Elena*, născută la Năsăud, la data de 4 octombrie 1890. Urmează și ea școala primară la Năsăud și apoi Școala Civilă română de fete a Asociațiunii transilvane din Sibiu. Se va căsători cu Cornel Ordace, judecător în Blaj și mai apoi, după 1918, prefect al județului Târnava Mică. După pensionare, Ordace va funcționa ca notar public. Iuliu Moisil precizează faptul că cei doi au trei copii, fără a oferi amănunte suplimentare³⁵.

7.b *Octavian Moisil*, născut la Năsăud în 11 august 1893 este cel de al șaptelea copil al fratelui lui Iuliu Moisil. Unchiul său precizează faptul că Octavian a absolvit liceul din Năsăud, *cu matura în 1911*. A urmat apoi studiile în drept la Academia din *Pécs (Ungaria)*. În *România Mare*, notează Moisil, *a funcționat ca judecător în Salonta, iar mai apoi la Târgul Mureș. A fost căsătorit dar nu a avut copii*³⁶.

Sunt ultimele notițe pe care Iuliu Moisil le face, cu referire la familia apropiată, în acest context. Vedem că asupra unor membri ai familiei lărgite stăruie mai mult, rândurile și descrierile pe care le face fiind mai consistente. Schița biografică întocmită de Moisil la anii maturității, în același stil sistematizat și riguros documentat care-i caracterizează scrierile destinate posterității, dezvăluie mai mult decât gradul de rudenie pe care îi leagă unii de alții pe moisilieni. În primul rând, ne oferă o imagine de ansamblu

35 ANBN, *Ibidem*, f. 50.

36 *Ibidem*.

asupra statutului social al familiei, esențial, conform opiniei istoricului francez Roland Mousnier, în stratificarea socială: *în funcție de originile familiei și de alianțele matrimoniale, de simbolurile... de sensibilitatea morală, sentimente, emoții, mentalități, credințe, opinii, valori, dorințe, atitudini, comportament... educație... apar diferențele de stimă socială, demnitate... onoare, prestigiu între indivizi și între grupurile sociale (familie, corpuri, colegii, comunități)*³⁷.

Dincolo de rolul jucat de aceste pagini, scrise având în minte un destinatar cunoscut — posteritatea, în cristalizarea și consolidarea identității moisiilenilor, unind evenimente și relații într-un mod în care fiecare personaj pare a da substanță celuilalt, Moșil ne oferă o viziune personală asupra descendenței unei familii slujitoare a culturii și științei românești, ce se revendică a fi de neam nobiliar și mai apoi, prin părinți, urmași ai grănicerilor. O imagine care dezvăluie modul în care, prin muncă și educație, nume de marcă ale României au îmbrățișat și au rezistat timpului și locului în care au trăit, croindu-și destine și un renume care a străbătut veacurile datorită modului în care și-au perpetuat valorile și patrimoniul memorial.

Foto 13. Cei doi frați Moșil:
Iuliu alături de o parte a familiei lui Constantin Moșil, 1900, Năsăud

Sursa: ANBN

37 Iorga 2013, p. 27.

Bibliografie:

- ANBN, *Colecția personală Iuliu G. Moisil, Academician, 1812–1948*, Pachet XX, Dosar 86.
- ANBN, *Colecția personală Iuliu G. Moisil, Academician, 1812–1948*, Pachet XXXIX, Dosar 187.
- ANBN, *Colecția de fotografii 1848–1942*.
- ANBN, *Vicariatul greco-catolic al Rodnei (1793-1951)*, Dosar 120.
- Boca 1983 Pompei Boca, „Familia Moisil – note și comentarii”, în *Cenaclul „Plaiuri năsăudene și bistrițene”*, Cluj-Napoca, nr. 5/1983, pp. 48–60.
- Filipoiu 1983 Onisim Filipoiu, „Grigore Moisil (1814–1891)”, în *Cenaclul „Plaiuri năsăudene și bistrițene”*, Cluj-Napoca, nr. 5/1983, pp. 5–43.
- Filipoiu Onisim Filipoiu, *Predecesori moisilieni*, manuscris, Muzeul Grăniceresc Năsăudean.
- Filipoiu Onisim Filipoiu, „Etapa heraldică a familiei Moisil”, în *Miosilieni*, pp. 70–92, manuscris, Muzeul Grăniceresc Năsăudean.
- Iorga 2013 Filip-Lucian Iorga, *Strămoșii pe alese. Călătorie în imaginarul genealogic al boierimii române*, București, Editura Humanitas, 2013.
- Iorga 2012 Filip-Lucian Iorga, „Mitologii genealogice, mitologii politice: definire, teritoriu, exemplificări”, în *Revista Sfera Politicii*, vol. XX, nr. 5(171)/2012.
- Mihai 2019 Nicolae Mihai, Antonie-Dumitru Chelcea (coord.), „Cultura trecutului și locurile memoriei astăzi”, introducere la volumul *Lanțul generațiilor, „locuri ale memoriei” și cultura trecutului*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut/Mega, 2019, pp. 9–17.
- Moisil Iuliu Moisil, „Originea familiei Moisil”, *Colecția personală Iuliu G. Moisil, Academician, 1812–1948*, ANBN, Pachet XX, Dosar 86.
- Moldovan Lavinia Moldovan, „Un ardelean în Vechiul Regat: Iuliu Moisil (1859–1947). Considerații asupra activității de la Slatina”, în *Revista Bistriței*, nr. XXXIV–XXXV/2020–2021, pp. 187–200.
- Stowe 2002 Steven Stowe, „Making Sense of Letters and Diaries,” în *History Matters: The U.S. Survey Course on the Web*, Making Sense of Letters and Diaries (gmu.edu), accesat în data de 02.1.2022.
- Moisil Constantin „Moisil Constantin”, <https://www.arheologi.ro/arheologi/>, accesat în data de – Arheolog 04.12.2022.
- Academia Română „Membrii Academiei Române”, <https://acad.ro/bdar/armembri.php>, accesat – Membri în data de 04.12.2022.